

373.3(07)

B 43

Міністерство освіти України
Інститут змісту і методів навчання
Криворізький державний педагогічний інститут

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

Навчальний посібник

В и п у с к 3

Київ - 1998

ОСОБИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З МУЗИКИ

/М. В. В і к т о р о в а, О. П. З о з у л я/

Індивідуальна робота на уроках музики конче потрібна протягом усього періоду вивчення музики, позакласної роботи та формування музичної культури юних громадян іншими засобами /в сім'ї, позашкільних закладах, гуртках і секціях на самоокупності, музичних школах і училищах/.

Індивідуальними завданнями прийнято врахати ті прийоми, чи навіть частини /складові частини/ їх, якими учень може оволодіти самостійно, лише при розповіді, поясненню учителя певної операції голосом чи на музичному інструменті. Це ті обов'язкові вправи /Інколи їх певні операційні структурні складовості/, без чого учитель не спроможний добитися успішного засвоєння учнем усього твору.

Слід відзначити, що індивідуальна робота на уроках музики в початкових класах має свої давні традиції і в Україні сягає у сиву давнину, коли школи лише зароджувалися як навчальні заклади при святилищах давньої України в часи її античності /матріархат, зародження патріархату, об'єднання племен у Київську Україну-Русь/, та часи козаччини і гетьманщини, аж до наших днів.

Індивідуальна робота сприяла розквіту національної музичної культури, і прямо та опосередковано впливала на розвиток музичного виховання підростаючого покоління, всього населення держави, формування українського менталітету, особливо в частині співучості народу, величезного нарощування народних пісень, розвитку професійної музики різних жанрів і формування музичної класики світового рівня.

Важко уявити собі вивчення, припустимо, української народної пісні в обробці К.Стеценка "Ой на горі жито" /7-й урок IV четверті I класу/ без індивідуальних завдань, а саме: визначення ручкою напрямку руху мелодії; визначення внутрішньої ритмомелодики кожного рядка пісні та тональності виконання.

Безпосередньо індивідуальна робота на уроках музики в початкових класах вплинула на формування методики викладання музики та методики позакласних навчально-виховних заходів не лише в початковій школі, а у всіх типах навчальних закладів, де або вивчається музика, або формується духовність чи культура у її національному звучанні та оформленні. Можна твердити, що безпосередньо індивідуальна робота з музики сформувала велику плеяду національних співаків і

виконавців на музичних Інструментах, які полонили світ своєю високою майстерністю, професійною досконалістю, мелосом і глибокими тонкощами володіння голосом та музичними Інструментами.

Відома у всьому світі школа духовної музики завдяки добре поставленим Індивідуальним завданням як формі роботи в процесі знайомства із твором, розучування його партій за партитуров, вдосконалення майстерності виконання, відпрацювання навичок вщтворення задуму композитора – автора духовного твору, чи безім'яного /анонімного/ музичного твору з великого циклу духовних, закріпила за Україною славу співочої країни, чий авторитет у світі зростає буквально з кожним новим композитором чи хоровою школою.

Світ дивувався майстерності хорів духовної музики Києво-Печерської Лаври, Патрiаршого хору, хору Почаївської Лаври, Одеської духовної академії та інших, по майстерності виконання, проникливості, дохідливості і, так би мовити, священнодійства музичного твору яким не було рівних в світі. Цим та іншим українським хорам аплодували Візантія і Болгарія, Росія і Польща, Білорусія і Чехія та Словаччина...

В школах України музика, а раніше – спів і музика – як правило викладалися випускниками духовних семінарій та ті вчителі, хто здобував спеціальну освіту. То ж такі викладачі володіли методичними основами Індивідуальних завдань на уроках музики, тому й процвітали, розвивалися педагогічні основи викладання музики, підвищення рівня музичної культури учнівської молоді їх батьків і усього народу.

В Україні поступово склалася чітка система Індивідуальних завдань на уроках музики, а школи – незамуленим джерелом майбутніх музик, співаків і інших діячів музичної культури.

Українські педагоги нашої доби С.Ф.Русова, О.Я.Ростовський, Р.О.Марченко, П.О.Хлебнікова, З.Т.Бервецький та інші збагатили методіку Індивідуальної роботи з музики новими здобутками, рекомендаціями, визнаними світовими центрами музичної культури і музичними педагогами багатьох країн.

Індивідуальна робота в початкових класах на уроках музики вимагає і природно сприяє класифікації факторів, що впливають на її результативність і ефективність:

– врахування психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей дітей при навантаженні Індивідуальною роботою на уроках музики;

- психологічний вплив на аудиторію учнів початкових класів по їх підготовці до виконання індивідуальних завдань, нарешті, до виконання психологічної установки;

- система комплексного підходу до навантаження учнів під час індивідуальних завдань тощо.

Як і будь-який вид педагогічної діяльності індивідуальна робота учнів на уроках музики в початкових класах має власні етапи засвоєння музичного чи пісенного твору будь-яких жанрів /в залежності від складності твору/. Правда, успішне їх виконання /прохід етапів/ у свою чергу залежить і від талановитості та досвідченості викладача, талановитості учнів, музичної довершеності самого твору, його популярності і "пізнавальності" в народі тощо.

Учитель музики в початкових класах повинен чітко регламентувати індивідуальні завдання в залежності від багатьох факторів, а саме:

- від музичної обдарованості учня;
- від складності і довершеності музичного твору будь-якого жанру;
- від психолого-педагогічної готовності учня;
- від фізичного стану і навіть настрою учня;
- від стану оволодіння народними творами, мелосом, виконавською майстерністю;
- від власне учительської талановитості, професійної майстерності тощо.

За певних обставин індивідуальна і самостійна робота може здійснюватися і вдома, в умовах первісного навчання в сім'ї, бажано, при наявності музичної підготовки когось із членів родини учня початкових класів. Така робота має різні відтінки класифікації: за характером пізнавальної діяльності, за потребами вдосконалення виконавської майстерності та задоволення пошукових чи творчих інтересів учнівської молоді.

Не слід забувати, що за будь-яких умов розвиток, формування і організація індивідуальних та самостійних робіт з музики /на уроках музики, в позакласній роботі та родинних обставинах/ значним потоком ринули технічні засоби навчання і музикування: різні відеоматніофонч, відео і стереозаписи музичних творів у виконанні визначних майстрів народної пісні і музики, різних популярних ВіА, творчих колективів світового значення, здійснені на алмазних дисках,

бачин х, касетах, на сидорумах тощо. А тому при визначенні об'єму і часового навантаження в разі індивідуальної роботи кожен учитель музики в початкових класах повинен враховувати наявність в сім'ях учнів сучасних звукозасобів, оболодіння учнем методики роботи з ними та под.

Таким чином, можна дістати висновків, традиції українського мелосу, багатоголосся, троїстих музик, солоспіву і ансамблевого виконання музичних творів основних жанрів досягли світових висот ще і давнину, створили школу української музичної культури завдяки багатом обставинам і факторам, але найдовше і найпродуктивніше – завдяки добре регламентованій і організованій індивідуальній роботі з музики.

Завдяки такій постановці індивідуальної роботи українська національна музична культура перетворилася на еталон для більшості слов'янських країн, а мелодійність, споріднена італійській, мова українських пісень піднесла її на світовий рівень.

Досить уважно проаналізувати українську музичну класику, як стане зрозумілим, що у кожному конкретному випадку на виконавську майстерність співака і музиканта значний вплив мали різні види індивідуальної та самостійної роботи. Досить зазначити, що український народ має стільки фольклорних пісень і тих музично-пісенних творів, що колись мали авторів, а потім усиновлені народом як власні, що жоден народ світу не може пишатися таким славним доробком.

Починаючи, наприклад, знайомство першокласників з українською народною піснею "Ой ходить сон" /див. діючу програму з музики в початкових класах, і чверть, урок другий.: Програми та поурочні методичні розробки для середніх загальноосвітніх шкіл. Музика. 1–4 класи. – К., 1996. – С. 15/, "Два півники", "Кумо, кумо, що наварила?" /Уроки 2,3; там само. – С. 15–16/ аж до останньої народної пісні, білий складної і за змістом, і за музичним супроводом, і за емоційним насиченням, як от "Прийшла весна", народна дума "Іван Боруч", історична пісня "Ой на горі та й жінці жнуть" /урок № 10/, народна пісня "Чом, чом, земле моя" /Урок 12/ учитель має можливість використати величезний діапазон індивідуальних завдань.